

Eugenia Czernyszowa

Uniwersytet Edukacji Menedżerskiej
Narodowa Akademia Nauk Pedagogicznych Ukrainy, Ukraine
E-mail: eugenia.chernyshova@gmail.com

Kapitał intelektualny i edukacyjny kształcenia podyplomowego nauczycieli: jego zjawisko i podstawy pojęciowe / *Intellectual and education capital of postgraduate teacher education: its phenomenon and conceptual basis*

Abstract

The article reveals some aspects of the phenomenon of educational capital, as well as the conceptual basis summarizing current scientific views on the category of «intellectual capital».

Key words: higher education, postgraduate teacher education, scientific approaches, personality identification, educational capital, intellectual resources, intellectual resources, educational institutions.

Obecny etap rozwoju społeczeństwa charakteryzuje się konfrontacją zjawisk odnoszących się do wszystkich sfer aktywności ludzkiej. Naukowcy zgadzają się, że takie procesy - jest ciągły rozwój ludzkości, które są aktualizowane przez globalny problem przetrwania. Społeczeństwo nadal dochodzi skupienia się na zasobach ludzkich, efektywne wykorzystanie których przyczynią się do akumulacji intelektualnego kapitału publicznego niż ze względu na zapotrzebowanie na wysoko wykwalifikowanych specjalistów.

Biorąc pod uwagę pilność problemu, przedmiotem naszych badań jest zjawisko kapitału intelektualnego, a mianowicie jego charakter, źródła, struktury i funkcji, jak również podstawy pojęciowe podsumowujące aktualną wiedzę naukową z kategorii «kapitał intelektualny».

Celem badania jest określenie treści koncepcyjnej kategorii «kapitału intelektualnego», jego charakteru, struktury i funkcji w kontekście istnienia innych form

kapitału, a także metody heurystyczne możliwości wykrywania koncepcyjnych podstaw dla rozwoju edukacyjnego kapitału w systemie studiów podyplomowych dla nauczycieli poprzez: określenie kategorii «kapitał» w socjologii; zawartości oraz głównego podejścia i tradycje w badaniach edukacyjnych kapitału w nowoczesnej nauce, określenie współczynnika kapitału edukacyjnego i intelektualnego w kontekście istnienia innych form kapitału, definicja funkcji edukacyjnej kapitału w systemie pedagogicznego oddziaływania, analiza heurystyczna wykonalności koncepcji rozwoju edukacji i kapitału intelektualnego biorąc pod uwagę różne formy oddziaływań pedagogicznych w systemie kształcenia podyplomowego.

Teoretyczne i metodologiczne podstawy badań są wyniki badań naukowych, zawierający utwory G. Bekkera, R. Berta, M. Blaug, M. Boumena, P. Burdje, M. Webera, G. Wojtowicza, M. Granowettera, D. Dżejkojsa, E. Djurkgeima, W. Djatłowa, D. Koulmana, M. Meskon, W. Petti, G. Sajmona, A. Smita, L. Hanifan, W. Szkatulowa, T. Szultc, H. Uajta ta in.

Aktywizacja procesów globalizacji transformuje światopogląd, z reguły, zwiększa się współzależność wszystkich dziedzin życia społecznego. Istnieją sprzeczne efekty wpływające na akumulację kapitału społecznego, w szczególności: dezintegracji społecznej, anomii, frustrację, kryzys społeczny, utrata kontroli nad procesami społecznymi i rozpad więzi społecznych, zmiana sposobów i form realizacji ludzkiej istoty w zakresie harmonizacji stosunków w systemie «społeczeństwo – osoba».

Kategoria «kapitał» jest ważnym pojęciem w socjologii P. Burdje. Jego zdaniem, powszechne stosowanie w obiegu naukowym kategorii «kapitał» było możliwe po opublikowaniu książki G. Bekkera, «Kapitał ludzki» (1964 r.) [3]. P. Burdje określa następujące rodzaje kapitału: ekonomiczne, kulturowe, społeczne i symboliczne. Oznacza to, że on rozszerzył liczbę «społecznych» form kapitału, wprowadzając pojęcia takie jak «kapitał społeczny i kulturowy», «kapitał władzy akademickiej», «kapitał naukowego prestiżu», «kapitał intelektualnej reputacji», «kapitał władzy politycznej i ekonomicznej», itp. [3]. Taka ekspansja «społecznych» form kapitału doprowadziła do powstania nowych terminów: kapitał językowy, kapitał zaufania, kapitał religijny, kapitał prawny, kapitał niepodległości.

Akumulacja kapitału ludzkiego jest procesem ciągłym, którego potencjał dostarczyć jakiegokolwiek strukturalne konkurencyjności edukacji w społeczeństwie. Tak więc, w obecnych warunkach najważniejszym kryterium dla wytwarzania elementów strukturalnych społeczeństwa staje się własnością indywidualnego kapitału ludzkiego - najważniejsze źródło, które daje człowiekowi nierówne możliwości dostępu i uczestnictwa w pracy zawodowej, różne składki do ogólnych działań pracy, wydajność pracy jest nie sama akcja, nie jest stabilny wyniki ekonomiczne pracy i, w rezultacie, - nierówne dochody i dostęp do dóbr materialnych i konsumpcji [6;7].

Jak wiecie, wraz z rozwojem wiedzy o człowieku istnieje potrzeba określenia nauczanie to w kontekście akumulacji kapitału ludzkiego. Jest nowa ideologia, która uosabia pragnienie członków społeczeństwa przez instytucje edukacyjne i roz-

woju zawodowego, w celu osiągnięcia określonego stanu triumfu jednostki, które z kolei zostało uznane społecznie ważne na poziomie osobistym lub społeczności.

Osiągnięty pewien poziom wykształcenia dla osobowości w tym samym czasie otwiera dostęp do różnych odmian i rodzaje działalności zawodowej, która przyczynia się do wzrostu gospodarczego i ds. rozwoju. Ta promocja jest naturalną, gdy jeden z czynników motywujący jest pragnienie osobowości do poprawy sytuacji poprzez akumulację kapitału, jako elementu edukacji ogólnych osiągnięć kulturalnych. Ważne jest to, że działalność zawodowa powinna być ukierunkowana na tworzenie potencjału intelektualnego poprzez poszerzenie zakresu akumulacji kapitału edukacyjnego [2].

Transformacja środowiska edukacyjnego systemu Podyplomowego Kształcenia Nauczycieli (dalej - PKN) odzwierciedla rozwój intelektualny i edukacyjny potencjał ekspertów, w tym naukowo-pedagogicznych. Wykorzystanie potencjału ludzkiego w celu osiągnięcia statusu zawodowego i zapewnienie wzrostu kariery jest przekształcenie jej potencjalnych możliwości intelektualnych na społecznie zgromadzonego kapitału intelektualnego [5].

Oddziaływanie z przestrzenią edukacyjną systemu PKN naukowcy, nauczyciele faktycznie zgromadziły kapitał edukacyjny, optymalizując w ten sposób proces realizacji edukacyjnej i zawodowej mobilności w kierunku rozwoju intelektualnego potencjału wszystkich podmiotów public relations, w szczególności pedagogiczne oddziaływania w procesie edukacyjnym.

Razem ich kapitał kształcenia odzwierciedla wpływ transformacji i środowiska zawodowego w szkole. Jednak procesy te określenia stałej poprawy potencjalnych możliwości zawodowych osób interakcji intelektualnych i edukacyjnych.

W naszej opinii, kapitał edukacyjny nauczycieli placówek oświatowych systemu PKN - zestaw edukacyjnego bogactwa, co znajduje odzwierciedlenie w formie i poziomie ogólnego i zawodowego kultury pracowników naukowych i dydaktycznych, a także części ich kapitału kulturowego, a także moralnego, etycznego i intelektualnego.

Teraz problem powstawania kapitału edukacyjnego, w szczególności gromadzenie i efektywne wykorzystanie kapitału intelektualnego jest szczególnie ważne. To powinno być poprzedzone podstawowych metod badawczych w celu rozwiązania istotę kategorii kapitału intelektualnego i potencjału intelektualnego.

Wysoki poziom merytoryczny i posiadanie rozwiniętego kapitału społecznego uzyskuje się poprzez ciągły rozwój szkolnictwa wyższego, a kapitał kulturowy jest rozwijany głównie na podstawie wysoce edukacyjnego kapitału, w szczególności - intelektualnego. W konsekwencji, wiele badań na ten temat pojawiają się pod dyskusję w dwóch powiązanych ze sobą obszarach:

- analiza edukacji i jej rola w kształtowaniu kapitału ludzkiego i sektora pracy w gospodarce (D. Andriessen, A. Bonfur, N. Bontis, K. Stam, itp.);

- analiza kapitału ludzkiego jako czynnika w skutecznej realizacji działań zawodowych, a także przejście do problemów zarządzania na poziomie korporacyjnym (E.Bruking , L. Edvinsson i M. Melo, B. Marra, itp.) [2; 4; 7].

Pojęcie «kapitał intelektualny» został wprowadzony do nauki przez D. Gałbrejta. Kapitał intelektualny jako naukowa kategoria, jest postrzegana z punktu widzenia własności intelektualnej, która w trakcie swego rozwoju zwiększa koszt. Jednocześnie jest to jedna z odmian kapitału, który ma odpowiednie cechy kapitału i gra wyjątkowa niego (kapitału intelektualnego) funkcje (produkt psychicznej, intelektualnej i twórczej pracy wszystkich pracowników, itp.) [2]. W literaturze naukowej, badania cech pojęcia «kapitału intelektualnego» poświęcony jest szereg publikacji. Koncepcja ta jest jednym najbardziej kontrowersyjnych w swojej naukowej interpretacji, jest złożona, różnorodna i bogata jak przejawy niematerialnych organizacji.

Podjęcie do konkretyzacji pojęcia «kapitału intelektualnego» oferuje K.Bagriński (współautor): «definicja kapitału intelektualnego ma charakter ogólny i zwykle oznacza sumę wiedzy wszystkich pracowników firmy, która zapewnia jej konkurencyjności» [1, 83].

Jest jeszcze inny punkt widzenia, który jest oparty na zrozumieniu kapitału intelektualnego jako składnika wartości niematerialnych i jest tworzony nie tylko wysiłku umysłowego, więc nie zawsze mogą być przypisane do określonych rodzajów kapitału. Takie podejście, w naszej opinii zasługuje na szczególną uwagę, ponieważ kapitał intelektualny jest postrzegane jako część wartości niematerialnych i prawnych.

Warto zauważyć, że istnieje niematerialny charakter rzeczy, które nie jest logiczną częścią kapitału intelektualnego organizacji. Więc, R. Petti i D. Gutri jako przykład proponują rozważyć reputację, co może być, ich zdaniem, ubocznym (wynikiem) rozsądnego wykorzystania kapitału intelektualnego organizacji, ale w tym samym czasie nie jest jego częścią [8]. W przeciwieństwie do poprzedniego podejścia do rozumienia pojęcia «kapitału intelektualnego» są propozycje A.Kozyriewa i W. Makarowa. Oni zwracają uwagę, że koncepcja ta jest nigdzie na świecie nie jest ustalona przez jakąkolwiek ustawą, która umożliwi naukowcom wyrazić niespodziewanego punktu widzenia, mimo ograniczeń prawnych.

F. Mckerson i S. Pajk zdefiniowały kapitał intelektualny jako sumę ludzkiej (kompetencje, postawy, inteligencja, uczciwość, wyobraźnia) i strukturalne (organizacyjne, innowacje) kapitału [9]. Jednak mimo dużego zapotrzebowania na wynagrodzenia kapitału intelektualnego, wciąż nie ma jednoznacznej wykładni najbardziej naukowej definicji «kapitału intelektualnego». Analiza literatury naukowej na ten temat pozwoliła zidentyfikować, w naszej opinii, trzy podejścia do interpretacji pojęcia «kapitał intelektualny» w szerokim tego słowa znaczeniu, a mianowicie: zestaw wartości (W. Inozimcew, B. Leontiew, L. Mielnik, W. Sadowskij, E. Stecenko); proces (S.Albert, K. Bredli, A. Wasyluk, L. Edwinson); wynik (E. Bruking, J. Gawa, D. Klejn, L. Prusak).

Wyniki analizy terminologicznej pojęcia «kapitału intelektualnego» z pozycji globalnych zmian w gospodarce światowej, pojawienie się «gospodarki opartej na wiedzy», zarządzanie wiedzą w sektorze zaawansowanych technologii i specjalistycznej wiedzy pokazać zbieżność koncepcji «kapitału intelektualnego» oraz «wartości niematerialne». Kapitał intelektualny jest integralną częścią majątku narodowego, wraz z naturalnymi i materialnymi resursami, a także podstawowym założeniem organizacji.

Kapitał intelektualny systemu KPN, w naszej opinii, generuje strumienia wartości, które wpływają na ich pracę w jakości społecznych i edukacyjnych systemów z ekonomicznym strukturalno-funkcjonalnym składnikiem. Gromadzi się w wyniku inwestycji środków w «produkcji» usług edukacyjnych, których świadczenie generuje przychody (głównie kapitał intelektualny). W jego rozwoju, kapitał intelektualny KPN, jako kategoria istnieje w czasie i przestrzeni, przechodzi drogę formacji poziomie jednostki (naukowcy i nauczyciele) do poziomu edukacji i poprzez oddziały na poziomie społeczeństwa. Na każdym hierarchicznie wyższym poziomie to pojęcie wzbogaca się, nabywając nowy sens i zarysy. *Te charakterystyczne cechy, które określają strukturę kapitału intelektualnego szkół OPS, naszym zdaniem, są: nieistotność jego charakteru, brak amortyzacji i pedagogicznie uzasadnione równowagi podczas użytkowania, priorytetem dla przyszłości, ocena za pomocą parametrów kosztowych, i tak dalej.* Jednocześnie, kapitał intelektualny, oczywiście, ma kilka specyficznych cech (starzenie wiedza, stosunek wiedzy niejawne i jawne w strukturze zasobów intelektualnych jednostki).

L. Edwinston, jeden z czołowych ekspertów na świecie z kapitału intelektualnego, powiedział, że nowa sfera tworzenia wartości w nowej gospodarce – to jest «tak zwana nieuchwytna sfera lub sfera kapitału intelektualnego» [7]. Takie podejście dobrze ilustrują i F. McKerson i S. Pajk [9], którzy uważają, że niematerialna i finansowa sfery - dwie równe części w strukturze organizacyjnej firmy.

Biorąc pod uwagę poglądy naukowców oraz wyniki analizy proponujemy wspólną strukturę poziomu kapitału intelektualnego jako formę strukturyzacji go, pod warunkiem, że oszczędności są głównym źródłem kształcenia podyplomowego nauczycieli, a mianowicie: *poziom kadry nauczycielskiej* jako głównych kategorii wykształcenia pracowników (zasoby intelektualne pracowników, zsumowany potencjał naukowy i edukacyjny i doświadczenie, zasób wiedzy, umiejętności, itp.), *poziom edukacyjnych instytucji systemu KPN* (zasoby intelektualne szkół, zgromadzony kapitał intelektualny, ludzki kapitał, «klienty» kapitał, organizacyjny kapitał i itp.), *poziom sektorowy* (zasoby intelektualne kształcenia, możliwość modernizacji i rozwoju, finansowania, itp.), *poziom społeczeństwa* (zasoby intelektualne społeczeństwa, kapitał ludzki, zachowanie pozytywnych zmian w sferze edukacji, itp.).

Uogólnione podejście do charakteru pojęcia «kapitał intelektualny» i jego strukturalnych możliwych poziomach pozwoli ustalić kapitał intelektualny w systemie KPN, jako ważny czynnik w rozwoju.

System kształcenia podyplomowego (jest to medyczny i rolniczy i bankowość, a także inni) jest sektor intelektualistyczny, gdzie kapitał intelektualny jest priorytetem do kierowania strategicznego w rozwoju instytucji edukacyjnych. Jednak kapitał intelektualny tych instytucji, w naszej opinii, nie tylko wpływa na politykę edukacyjną państwa, a także na stan pewnych grup społecznych (struktura, organizacja), itp.

Zdolność instytucji systemu KPN do akumulacji i efektywnego wykorzystania kapitału intelektualnego jako podstawy zdolności intelektualnych definiuje różne etapy rozwoju tych instytucji. Jednocześnie, efektywne wykorzystanie kapitału intelektualnego określa możliwości zrównoważonego rozwoju i konkurencyjności kadr naukowo-pedagogicznych na rynku pracy edukacji.

Składniki kapitału intelektualnego tych instytucji, w naszej opinii, są: własność intelektualna, potencjał naukowo-pedagogiczny, aktyw strukturalne, metody naukowe, informacje i szkolenia, technologii bezpieczeństwa i ochrony środowiska w celu zapewnienia rozwoju zasobów ludzkich, marketingu i zasobów komunikacyjnych.

Naszym zdaniem, rozszerzenie zasięgów pojęcia «kapitał intelektualny» do poziomu całego całokształtu «niedotkliwych aktywów» z uwzględnieniem specyfiki naszego badania jest usprawiedliwione, ponieważ rozmywa się taka najważniejsza charakterystyka intelektualnego kapitału, jak jego sterowność znanymi w managementie metodami. W owym że czasie ma prawo do istnienia termin «niematerialne aktywa», wykorzystywany w opisie procesów kierowania wiedzami w kontekście rozumienia właśnie, co przekształca się na intelektualny kapitał i daje organizacjom nowy koszt. A oto i właściwość intelektualnego kapitału polega na tym, że on formuje się szczególnym zasobem - człowiekiem.

Pojęcia «zasobów intelektualnych», «kapitału intelektualnego», «ludzki kapitał» należą najbardziej ruchliwych naukowych kategorii, które, naszym zdaniem, można odnieść do kategorii pojęć «co ciężko formalizują się». Często oni stosują się jak tożsame, czasami między nimi znajdują pewną inność. Do niedawna stosunek naukowców do pojęcia «intelektualne zasoby» był sformowany w dwóch kierunkach, a mianowicie: uznanie priorytetowej roli nauki i edukacji w społecznym rozwoju; wynoszenie pojęcia «intelektualne zasoby» za granice pedagogicznej analizy.

Obecnie przyjmuje się, że podstawą akumulacji kapitału intelektualnego jest edukacja, która daje nie tylko wiedzy i umiejętności, ale także pewien prestiż w społeczeństwie. W tych warunkach intelektualne zasoby są zasobami podwójnego przepisanie - oni wykorzystują się nie tylko w fachowej działalności, ale i w powszednim życiu. Jednak zasoby intelektualne podwójnej osobowości pod względem ich wartości rynkowej (L. Edwinston wprowadza w szczególności pojęcie «kosztu bazowego kapitału ludzkiego» i «potencjalną wartość kapitału ludzkiego»).

Tempo akumulacji kapitału intelektualnego, zaobserwowanego w czołowych krajach rozwiniętych, nie są w pełni cechą ukraińskiego narodowego systemu szkol-

nictwa wyższego. Jednak tendencja do podniesienia statusu praw własności intelektualnej w strukturze aktywów kształcenia podyplomowego nauczycieli nie można pominąć. Analizując rolę kapitału intelektualnego jako podstaw dla realizacji praw własności intelektualnej w zakresie edukacji, należy, naszym zdaniem, uwzględniać jak rynkowy efekt (korporacyjny i komercyjny) realizacji usług edukacyjnych, tak i socjalnie-pedagogiczną efektywność akumulacji intelektualnego kapitału wziąć pod uwagę zarówno jak wpływ rynku (korporacyjny i handlowy) realizacji usług edukacyjnych tak i efektywność społeczną i pedagogiczną akumulacji kapitału intelektualnego (w celu zaspokojenia przyszłych potrzeb, zarówno oszrozwaju obistego i korporacyjnego). Problem struktury kapitału intelektualnego podyplomowego kształcenia nauczycieli nie może być ograniczone do ram korporatywnych. Właśnie kapitał ludzki staje się podstawą do tworzenia podstawowych elementów konstrukcyjnych, takich jak *klaster własności intelektualnej* oraz «klientski» kapitał, który ma przekształcić warunki zatrudnienia w rozmaitych kreatywnych zasobów.

Badanie fenomenu kapitału intelektualnego (esencja, źródła, struktura, własności i funkcje), jak również teoretyczne podstawy do jego akumulacji pokazuje znaczenie tego obszaru badań dla strategicznego rozwoju kształcenia podyplomowego nauczycieli. Podsumowując nowoczesną naukową kategorię interpretacji «kapitału intelektualnego», doszliśmy do przekonania, że skuteczne wykorzystanie zasobów intelektualnych tych instytucji zależy od twórczej działalności zawodowej pracowników naukowych i dydaktycznych, jak również kreatywności sposobów i metod gromadzenia kapitału intelektualnego.

Jednak pracownicy naukowo-dydaktyczni instytucji edukacyjnych mogą wpływać na dynamikę zrównoważonego społeczno-naturalnego procesu akumulacji kapitału intelektualnego społeczeństwa, w szczególności poprzez rozwój odpowiednich procesów w placówkach oświatowych, a także możliwości wykrywania heurystycznych możliwości koncepcyjnych podstaw dla rozwoju kapitału intelektualnego w szkolenia nauczycieli.

LITERATURA

1. Багриновский К. А. Научно-инновационный сектор экономики России: состояние и особенности развития / К. А. Багриновский, М. А. Бендиков, И. Э. Фролов, Е. Ю. Хрусталев. — М.: ЦЭМИ РАН, 2001. — 120 с.
2. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал: ключ к успеху в новом тысячелетии / Э. Брукинг; пер. с англ. — СПб.: Питер, 2001. — 288 с.
3. Бурдые П. Формы капитала [электронный ресурс] / П. Бурдые // Экономическая социология. — 2002. — Т. 3. — № 5 (ноябрь). — Режим доступа: www.ecsoc.mssec.ru
4. Стюарт Т. Интеллектуальный капитал: новый источник богатства организаций / Т. Стюарт // Новая постиндустриальная волна на Западе: антология; под. ред. В. Л. Иноземцева. — М.: Academia, 1999. — С. 373–400 с.
5. Чернишова Є. Р. Формування кадрового потенціалу системи післядипломної педагогічної освіти: моногр.: наук. вид / Є. Р. Чернишова. — К.: Пед. думка, 2012. — 472 с.
6. Edvinsson L. Some perspectives on intangibles and intellectual capital 2000 // Journal of Intellectual Capital. 2000. Vol. 1. № 1. P. 12–16.

7. Edvinsson L. Malone M. Intellectual Capital. Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower. – N.Y. 1997, P. 79–107.
8. Petty R., Guthrie J. Intellectual Capital Literature Review. Measurement, reporting and management // *Journal of Intellectual Capital*. 2000. Vol. 1. № 2. P. 155–176.
9. M'Pherson Ph., Pike S. Accounting, empirical management and intellectual capital // *Journal of Intellectual Capital*. 2001. Vol. 2. № 3. P. 246–260.